

Capitolul V. Populația rurală despre reforma agrară și situația gospodăriilor țărănești

1. Unde lucrează respondentul după ce s-a trecut la privatizarea pământului.

Pe total eșantion ordinea ponderilor celor care au răspuns este următoarea:

Unde lucrează	
1 - lucrez în continuare în întreprinderea colectivă	42.28
2-3 - mi-am organizat gospodărie individuală	15,99
2-3 - în societate pe acțiuni	15.99
4 - lucrez într-o asociație a gospodăriilor țărănești	9.49
5 - lucrez în cooperativa agricolă de producție	8.13
6 - lucrez în SRL	4.34
7 - lucrez în întreprindere intergospodărească	3.79

Aceste ponderi arată doar felul în care cei investigați percep formele de exploatații în care ei sunt încadrați după începerea privatizării pământului, pentru că, în unele cazuri - cum este, de exemplu, “*întreprinderea colectivă*” și “*societatea pe acțiuni*” sau “*cooperativa agricolă de producție*” - cei investigați n-au făcut întotdeauna delimitări precise. (Tab. V.1.)

Surprinde încă că din totalul celor investigați 47% au evitat să răspundă.

2. Opiniile celor investigați despre sensul schimbărilor declanșate de privatizarea pământului.

Cei investigați socotesc că după privatizarea agriculturii s-au produs schimbări în următoarele direcții:

Tab. V.2. Sensul schimbărilor declanșate de privatizare în agricultură.

N. ord	Tipul schimbării	Pozitive (+)	Negative (-)	A rămas la fel	Nu e cazul de semnalat
1.	Atitudinea față de pământ	56.71	11.38	20.93	10.77
2.	Interesul față de muncă	52.86	13.82	23.58	9.96
3.	Relațiile de muncă în colectiv	31.71	20.33	35.98	11.99
4.	Participarea la luarea deciziilor	30.89	20.93	32.32	15.85
5.	Câștigul	30.08	33.33	19.92	16.26
6.	Realizarea produselor.	18.70	53.66	16.06	11.18
7.	Asigurarea cu semințe	12.60	51.02	27.44	8.94
8.	Resursele financiare și accesul la credite	6.5	54.67	18.50	19.72
9.	Asigurarea cu carburanți	5.69	70.33	15.85	8.13
10.	Asigurarea cu îngrășăminte etc.	5.49	65.85	18.70	10.16
11.	Asigurarea cu tehnica agricolă	3.86	69.72	18.29	7.93

Încep să se impună anumite categorii de valori: “*atitudinea față de pământ*” (56,71%) “*interesul față de muncă*” (52,86%), “*participarea la luarea deciziilor*” (30,89%), “*Câștigul*” (30,08%) pe de altă parte cei investigați atrag puternic atenția asupra unor aspecte negative, generate de cauze obiective și subiective: lipsuri în asigurarea cu carburanți - 70,33%; slaba asigurare cu tehnică agricolă - 69,79%, lipsa îngrășămintelor - 65,85%; lipsa resurselor financiare și accesul la credite - 54,67% sau valorificarea produselor - 53,66%.

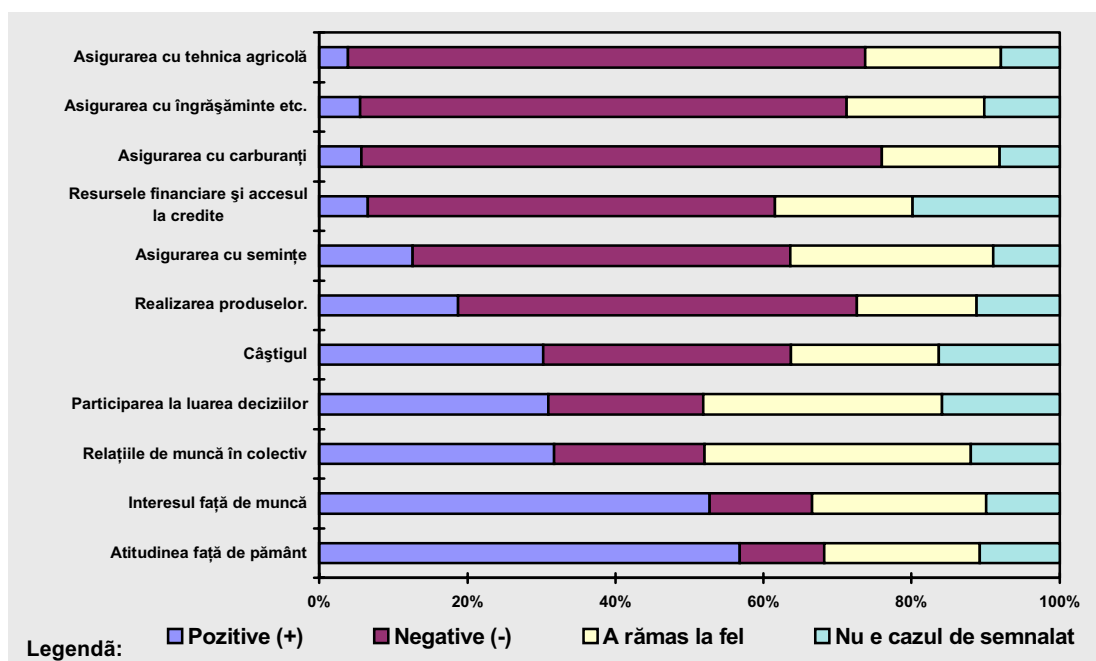

Fig. V.2. Sensul schimbărilor după începerea privatizării în agricultură.

3. Sursa unor venituri ale celor care au lucrat în agricultură în 1996 și primele 10 luni ale lui 1997.

Din informațiile recoltate reiese că o gospodărie țărăneasă dintre cele cuprinse în eșantionul nostru a avut un venit mediu în 1996 de **978.23** lei, și de **937.8** lei în primele 10 luni ale anului 1997.

Oricât ar părea de surprinzător, în 1996 cele mai multe venituri au rezultat din creșterea albinelor (1550 lei în mediu pe gospodărie) și în alte venituri (1750.81 lei) decât cele clasice pentru rural.

Tab. V.3. Sursele și mărimea veniturilor

- în medie pe gospodărie -

	Sursele de venituri	1996	primele 10 luni din 1997 (MDL)
1	Din agricultură	945.42	1124.23
2	Din viticultură	677.66	565.20
3	Din pomicultură	767.96	1020.15
4	Din zootehnie	829.84	1184.09
5	Din vânzarea păsărilor	325.82	466.00
6	Din creșterea albinelor	1550.00	837.50
7	Alte venituri	1750.81	1367.45
8	Media veniturilor pe gospodărie	978.23	937.8
9	Media veniturilor pe o persoană	296.43	284.18

4. Structura cheltuielilor celor din agricultură.

Conform datelor declarate de respondenți, structura cheltuielilor capătă imaginea din Tab.V.3.

Tab. V.3. Structura și mărimea cheltuielilor gospodăriei agricole, în opinia celor investigați.

- în medie pe gospodărie -

	Tipurile de cheltuieli	1996	primele 10 luni din 1997 (MDL)
1	Impozite și alte taxe	203.43	191.36
2	Lucrarea pământului	166.55	213.2
3	Semințe	116.49	146.85
4	Îngrășăminte, chimicale etc.	297.67	375.81
5	Transportul produselor	130.16	154
6	Energia electrică	197.28	208.84
7	Alte cheltuieli	1515.29	1338.68
8	Media cheltuielilor pe gospodărie	375.27	375.53
9	Media cheltuielilor pe persoană	113.72	113.8

Raportate cheltuielile la veniturile obținute în 1996, obținem o diferență de 602,96 lei, iar în primele 10 luni ale anului 1997 - 562,27lei, care înseamnă câștiguri pentru gospodăria țărănească.

Această informație ne obligă la o viitoare aprofundare a structurii veniturilor și cheltuielilor din rural, pentru ca pe această bază să se poată proiecta soluții pentru diminuarea cheltuielilor și creșterea veniturilor.

Datele ca atare permit însă concluzia că sectorul terțiar joacă un rol din ce în ce mai important în rural, (Vezi Tab. V.3. punctul 7) la aceasta ar trebui adăugată valorificarea superioară a produselor, care, în mare măsură, sunt realizate fără să suporte prelucrări suplimentare. Și aceasta presupune un nou program, adecvat, pentru dezvoltarea ruralului.

5. Intenția de a crea o gospodărie individuală de fermier

Intenția de a întemeia gospodărie de fermier este redusă: doar 13,65% din cei 564 țărani răspund afirmativ, fața de 66,67% câți au răspuns negativ.

Când este vorba despre motivele care-i fac să nu dorească gospodărie individuală, acestora li se mai adaugă o parte dintre cei ce “*nu erau hotărâți*”, astfel că numărul respondenților devine 480, motivele cărora se împart în felul următor:

- 31,88% - “lipsa tehnicii, materialelor necesare ca fermier”;
- 18,33% - “nu-mi permite sănătatea, vârsta”;
- 16,25% - “lipsa garanțiilor juridice pentru fermieri, neîncrederea în viitorul gospodăriilor de fermier”;
- 15,42% - “Nu doresc să-mi schimb modul de viață obișnuit”;
- 9,38% - “Ceilalți membri ai familiei nu doresc să se ocupe cu agricultura”;
- 6.64% - “Alte motive decât cele de mai sus”;
- 2.29% - “Veniturile în gospodăria colectivă sunt mai mari decât cea de fermier”s.

Capitolul VI. Despre întreprinderi și conducerea acestora.

1. Problemele cu care se confruntă întreprinderile și gradul lor de dificultate.

Impresionează îndeosebi ponderea celor care nu răspund dacă cumulam “Nu răspund” cu “Nu știu” obținem 68%, adică mai mult de 2/3 din numărul celor investigați.

Pe grupe de probleme situația se prezintă astfel:

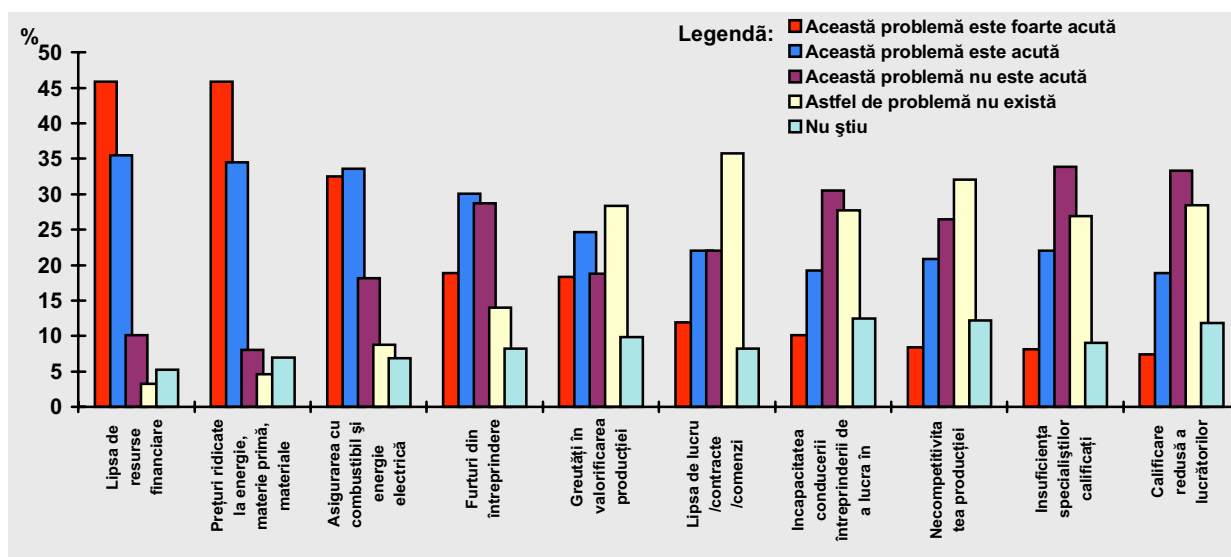

Fig. VI.1. Problemele cu care se confruntă întreprinderile și gradul lor de dificultate.
(Sursa: Tab.VI.1)

Dacă ar fi să facem un clasament al problemelor percepute de cei investigați la nivelul întreprinderilor în care lucrează, ca fiind acute, am obține următoarele:

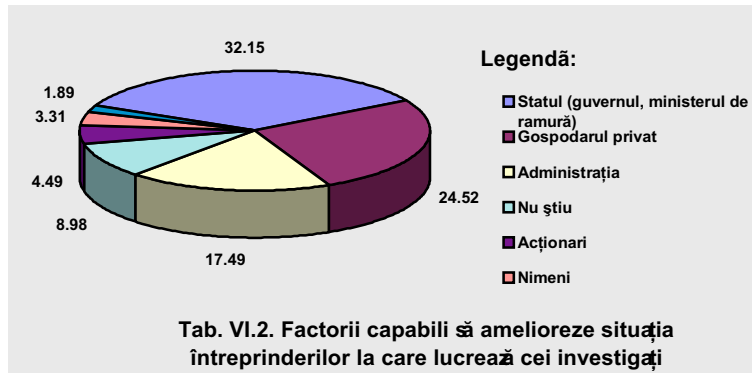
- 1 - 2. Lipsa de resurse financiare: acută = 35.48%, foarte acută = 45.85%, total = **81.33%**
1. Prețuri ridicate la energie, materie primă, materiale: acută = 34.49%, foarte acută = 45.83%, total = **80.32%**
3. Asigurarea cu combustibil și energie electrică: acută = 32.49%, foarte acută = 33.64%, total = **66.13%**
4. Furturi din întreprindere: acută = 30.11%, foarte acută = 18.85%, total = **48.96%**
5. Greutăți în valorificarea producției: acută = 24.65%, foarte acută = 18.31%, total = **42.96%**
6. Lipsa de lucru /contracte /comenzi: acută = 22.02%, foarte acută = 11.93%, total = **33.95%**
- 9.-10. Incapacitatea conducerii întreprinderii de a lucra în condițiile economiei de piață: acută = 19.25%, foarte acută = 10.09%, total = **29.34%**
8. Necompetitivitatea producției: acută = 20.84%, foarte acută = 8.43%, total = **29.27%**
7. Insuficiența specialiștilor calificați: acută = 22.04%, foarte acută = 8.12%, total = **30.16%**
- 9.-10. Calificarea redusă a lucrătorilor: acută = 18.88%, foarte acută = 7.46%, total = **26.34%**

Informația de care dispunem atrage atenție asupra a două mari aspecte:

- a) ordinea ponderilor vizează, în fond, perceperea de către subiecții investigați a gravelor probleme cu care se confruntă întreprinderea, fără ca totul să depindă de ea: combustibil, energie și prețurile acestora, inclusiv la materia primă (se poate vorbi de economii de energie, combustibil etc. la nivelul întreprinderii, însă principalul rămâne asigurarea acestora).
- b) Capacitatea de a vedea critic, cu ochi de manager, activitatea ce trebuie desfășurată în întreprindere și la nivelul relațiilor acesteia cu altele implicate în economia de piață. Elementele cuprinse în cea de-a doua parte a tabloului ne îndeamnă să credem că aici se lucrează încă foarte puțin.

2. Cine poate, după opinia celor investigați, ameliora situația întreprinderilor.

Setul de indicatori dați să ne ajute să vedem în fața căror instituții sau factori își pun speranțe cei investigați: în factori interni sau în factori externi întreprinderii? Dacă da, în care și în ce proporție? Sumară privire asupra ponderilor răspunsurilor recoltate atrage atenția asupra diminuării rolului atotputernic al statului (deși rămâne pe primul plan), și creșterea ponderii “gospodarului privat”, care, cu 24,52% (1/4 din cei investigați) ocupă locul al doilea.:

(Sursa: Tab.VI.2)

Capitolul VII. Despre antreprenoriat

1. Cine sunt antreprenorii investigați și ce fel de activitate de desfășoară ei.

Totalul antreprenorilor investigați pot fi grupați după cum urmează: 1. Producție, construcții, transport - 23.02%; 2. Comerț - 56.35%; 3. Activități financiare - 6.35%; 4. Consulting-auditing - 4.76%; 5. Altele - 9.52%.

Pe medii rezidențiale ei se distribuie astfel:

- Municipii - 26.19%;
- Orașe mici - 30.95%;
- Rural - 42.86%.

Aceasta ne face să credem că opiniile lor pot permite concluzii pertinente și cu grad de reprezentativitate.

2. Cum apreciază cei investigați condițiile de dezvoltare a antreprenoriatului în R.Moldova.

Cei investigați care desfășoară activitatea de antreprenoriat, socotesc că, în general condițiile de dezvoltare a antreprenoriatului în Republica Moldova sunt nefavorabile.

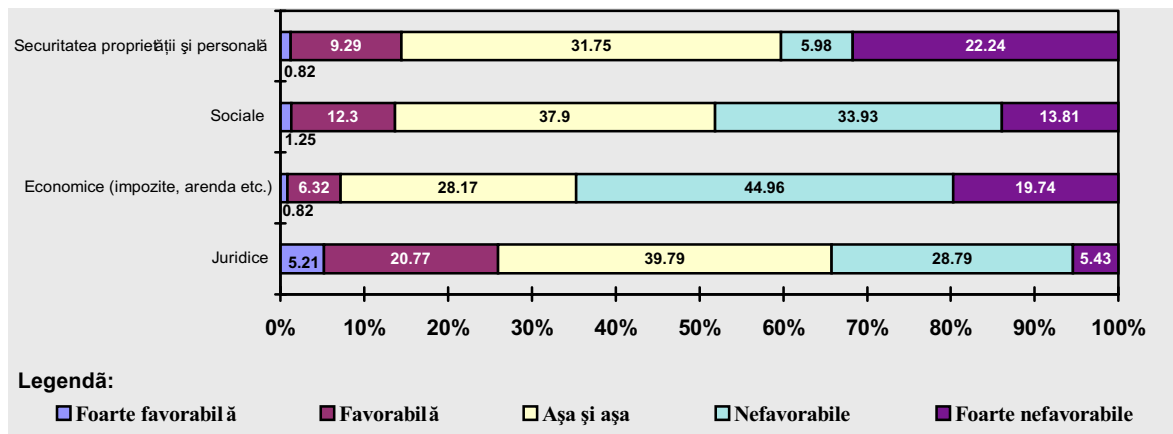

Fig. VII.3. Condițiile de dezvoltare a antreprenoriatului în R.Moldova, în opiniile celor investigați.

Dominantă este nesiguranța activității în domeniu. La aprecieri negative pe prim plan se impun: condițiile economice (impozite, arendă etc.), cu 19,74% aprecieri “foarte nefavorabile”, +

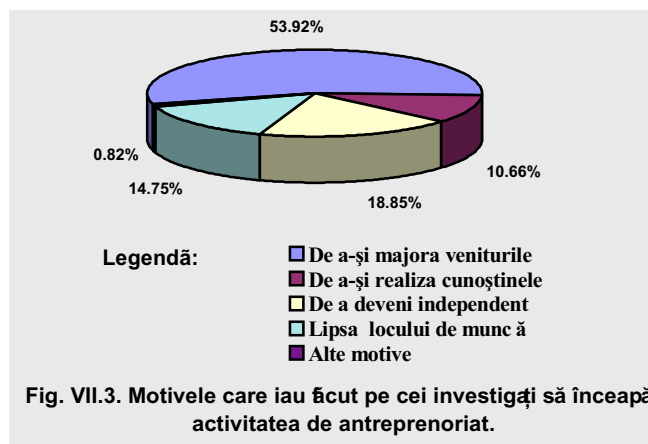
44,96% aprecieri “nefavorabile” (în total 64,7% aprecieri negative); urmează “*Securitatea proprietății și personală*” (22,24% “foarte nefavorabilă” și 5,98% “nefavorabile” = pe total 28,32% față de cca 10% aprecieri “favorabile”), și “*condițiile de muncă, nivelul de viață etc.*, cu 47,74%. Cea mai mică pondere aprecierilor pozitive o au aspectele economiei (impozite, arendă etc.) cu 0,82% foarte favorabil și 6,32% favorabil.

Cea mai mare pondere a aprecierilor pozitive o însemnează domeniul legislativ: 5,21% foarte favorabil + 20,77% favorabil (=25,98% aprecieri pozitive) față de 5,43 foarte nefavorabile și 28,79% nefavorabile (34,22% aprecieri negative).

Faptul că dintre cei investigați sunt destui care consideră că anumite condiții sunt nefavorabile (cumulate ponderile la 4 și 5, pe domenii) atrag atenția asupra necesității revederii și îmbunătățirii legislației în acest domeniu, pentru a putea crea condițiile economice și sociale necesare.

3. Ce i-au determinat pe cei investigați să facă acest gen de activitate.

Pe primul plan se impune “*dorința acestora de a-și majora veniturile*”, urmată de “*dorința de a deveni independent*”. Acestea sunt elementele esențiale pentru începutul trecerii la economia de piață, și evident, factorii hotărâtori în procesul de căutare.

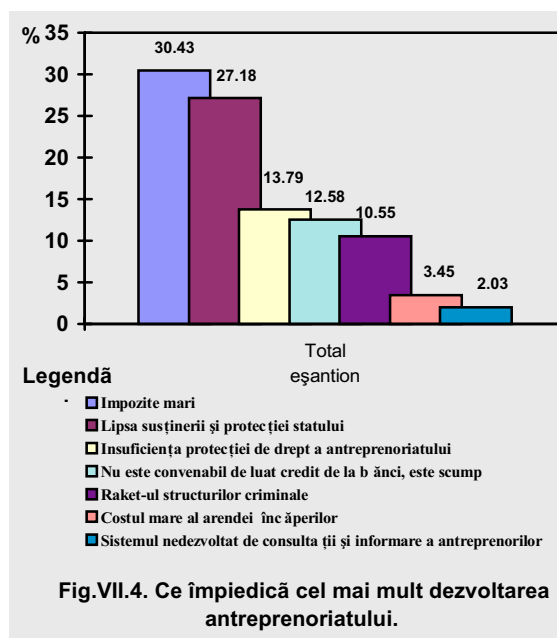
4. Ce împiedică cel mai mult dezvoltarea antreprenoriatului, conform opiniilor celor investigați.

Se remarcă ponderile ridicate ale celor ce răspund că cel mai mult împiedică dezvoltarea antreprenoriatului “*impozitele mari*” (30.43%).

Corelat la cele arătate la VII.3. se impun atenției reanalizarea în primul rând a politicii de sprijinire a antreprenoriatului și proiectarea soluțiilor pentru îmbunătățiri. Și aceasta presupune acțiuni ferme și rapide în domeniul legislației - în special a fiscalității, care trebuie îmbunătățită conform realităților Republicii Moldova și intențiilor avute în vederea dezvoltării ei - și a aplicării corecte a acesteia, cu intenția de a stimula inițiativa, pe de o parte, iar pe de altă parte o mai mare consultare a specialiștilor în domeniu și o mai bună difuzare a informației - privitoare atât la intenții, cât și la realizări - în diferitele straturi ale populației.

Avem convingere că trebuie îmbunătățite pârgurile de influențare - în primul rând cele economico-financiare - care să devină mai stimulative, dar și cele educative (la nivelul antreprenorilor și al populației).

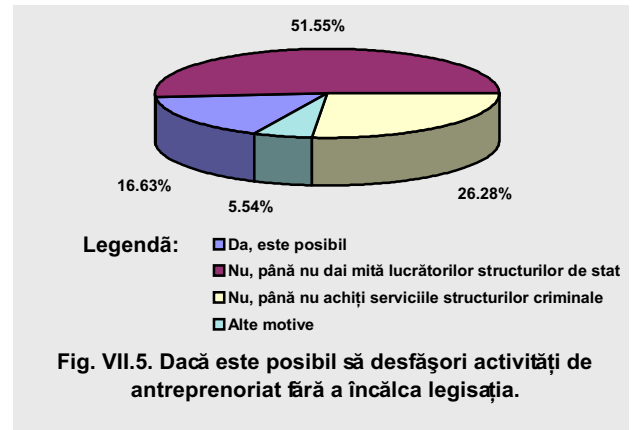
Credem că trebuie îmbunătățită politica impozitară - unele impozite putând fi mărite, altele trebuie să fie micșorate, în funcție de obiective

social -economice urmărite. În acest sens trebuie îmbunătățită legislația și metodologia de calcul și de urmărit aplicarea lor corectă, la fel cum pot fi regândite și formele prin care statul poate proteja și susține mai eficient realizarea unei politici clare în domeniul antreprenoriatului. Numai în acest fel poate fi redusă - dacă nu lichidată - ponderea celor ce cred că, în condițiile actuale, nu este posibil să desfășori activități de antreprenoriat fără să încalci legea. (vezi Fig. VII.5).

5. Dacă este posibil să desfășori activități de antreprenoriat fără a încălca legislația.

Este rău că doar 17% dintre cei investigați cred că este posibil să desfășori o asemenea activitate respectând legislația. Însă cel puțin doi din trei investigați nu cred acest lucru posibil. Mai grav este faptul că jumătate dintre cei investigați nu cred că se poate desfășura o asemenea activitate fără a da mită *structurilor de stat*, iar unul din patru atrage atenția că trebuie plătite și “*serviciile criminale*”.

Capitolul VIII. Probleme de lungă durată ale Republicii Moldova în viziunea celor investigați.

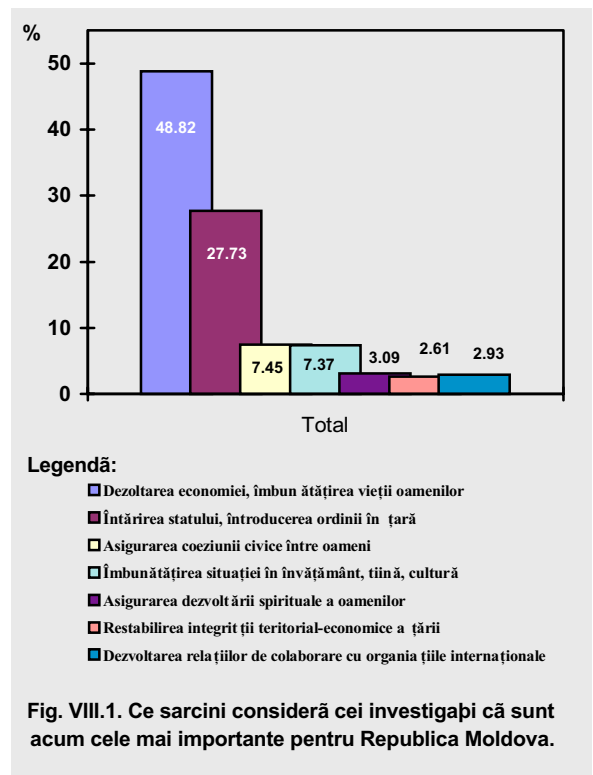
1. Sarcinile actuale cele mai importante pentru Republica Moldova.

Cele șapte probleme supuse atenției celor investigați pentru a vedea reacțiile lor față de ele au creat posibilitatea conturării imaginii din fig. VIII.1.

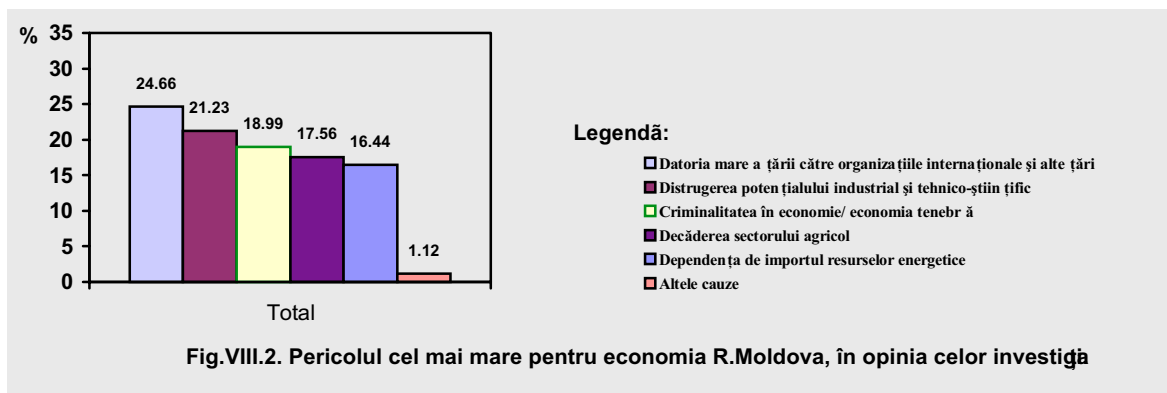
Pe total eșantion, se impune în primul rând atenției “*Dezvoltarea economiei și îmbunătățirea vieții oamenilor*” cu 48.82%, urmată fiind de “*Întărirea statului, introducerea ordinii în țară*” cu 27.73% (Vezi Tab. VIII.1)

2. Pericolul cel mai mare pentru economia țării, în opinia celor investigați.

Cei investigați au avut de ales între șase variante de răspunsuri, pentru ca pe această bază să se poată face un clasament în orientarea descrescătoare a ponderilor răspunsurilor primite primită pentru fiecare variantă în parte. Așa a fost obținută imaginea din Fig. VIII.2.

¹ Vezi și E.Балацкий, “Лафферовы эффекты и финансовые критерии экономической деятельности”, в Мировой Экономике и международных отношениях, 11/1996 стр.31-43.

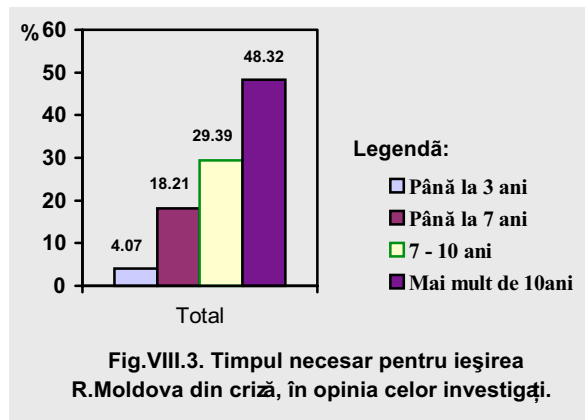

În opinia celor investigați cel mai mare pericol pentru economia R.Moldova îl prezintă “datoria mare a țării (de pe urma împrumuturilor și creditelor) către organizațiile internaționale și față de alte țări” - 24.66%, urmat de “distrugerea potențialului industrial și tehnico-științific” - 21.23%. “Criminalitatea în economie/ economia tenebră” - 19% și “decăderea secolului agricol” - 17,56%. (Vezi. Tab VIII.2.)

3. Timpul necesar pentru ieșirea R.Moldova din criză, în opinia celor investigați.

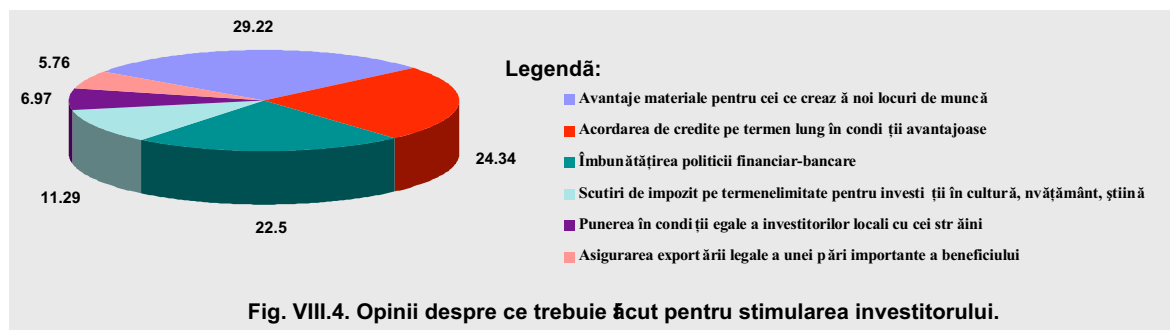
Cea mai mare parte a celor investigați (48.32%) consideră că R.Moldova are nevoie pentru a ieși din criză de mai mult de 10 ani. Pe locul al doilea se plasează “7 - 10 ani”, cu 29.39%. (Vezi Tab. VIII.3)

Se observă o concordanță între răspunsuri, privite pe diferitele structuri ale celor investigați; însă această abia atrage atenția asupra opiniei diferitelor straturi ale populației în legătură cu durata destul de mare apreciată de cei investigați ca fiind necesară pentru ca R.Moldova să iasă din criză.

4. Ce ar trebui făcut în R.Moldova, după opinia celor investigați, pentru stimularea investitorului.

În opinia celor investigați, în politica de stimulare a investitorului ar trebui să se acorde “Avantaje materiale pentru cei ce crează noi locuri de muncă și angajează șomerii” - 29.22%, și să se acorde credite pe termen lung în condiții avantajoase” - 24.34%, urmată imediat de “îmbunătățirea politicii financiar - bancare” - 22,5%, (Vezi. Tab. VIII.4.),

5. Ce ar trebui făcut, după opinia celor investigați, pentru stimularea producătorului.

Pe total eșantion, pe primul plan se plasează răspunsul “Măsuri speciale pentru protejarea și stimularea producătorilor din republică” - 46.71%, urmat de “Asigurarea unei pieți de desfacere prin comenzi ferme de la buget pentru nevoile statului” -30.45%. (Vezi Tab. VIII.5)

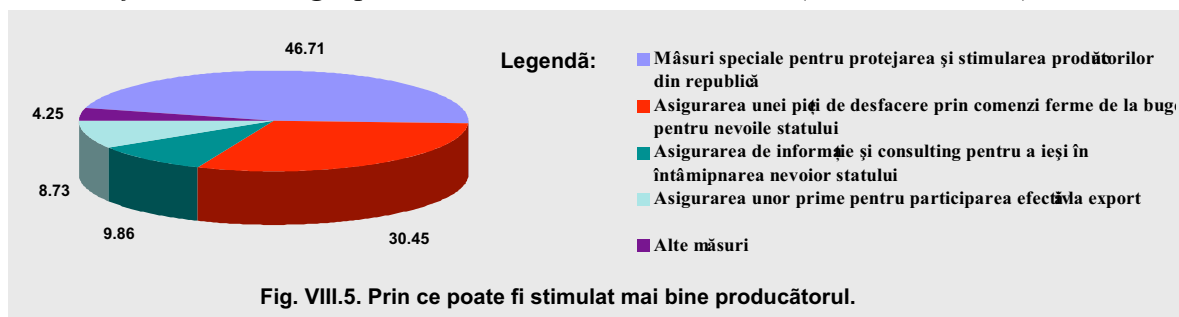

Fig. VIII.5. Prin ce poate fi stimulat mai bine producătorul.

6. Țările cu care, în opinia celor investigați, R.Moldova trebuie să dezvolte relații în primul rând.

Și aici au avut de aface cu răspunsuri multiple - în sensul că alegerea s-a făcut pe grupuri de țări - pentru a putea stabili ponderile celor care cred că anumite țări trebuie să fie prioritare în diferitele tipuri de relații (economice, culturale sau militare) ale R.Moldova.

Aceasta ne-a dat posibilitatea să surprindem opinii care să permită sesizarea unor tendințe posibile - în optica celor investigați - privind relațiile R.Moldova cu țările din diferite zone ale lumii.

6.1. Problema relațiilor economice, culturale, politice și militare privite la nivel global

Pe total eșantion problema relațiilor economice, culturale, politice și militare privite la nivel global, ne dă posibilitatea să avem imagine tab. VIII.6.1.

Se observă că pe planul relațiilor economice pe primul loc se plasează Rusia cu 16.03%, urmată de România - 14.44%, Japonia - 13.17%, Germania - 12.38% și Israel - 11.28%.

În domeniul cultural pe primul loc este România, cu 15,16%, urmată de Israel cu 12.46%, Rusia - 11,63%, Japonia - 11,07% și Turcia - 5,95%.

În privința relațiilor politice departajarea este dificil de făcut.

Foarte apropiate sunt România (cu 11,99%) și Rusia (15,75%) urmată de Japonia (cu 11,25%) și Israel (- 11,23%) și SUA (8,82%).

În domeniul relațiilor militare, cei investigați văd pe primul loc Rusia (16,42%), urmată de România (14,82%), SUA (11,79%) Japonia (11,32%), Israel (10,02%).

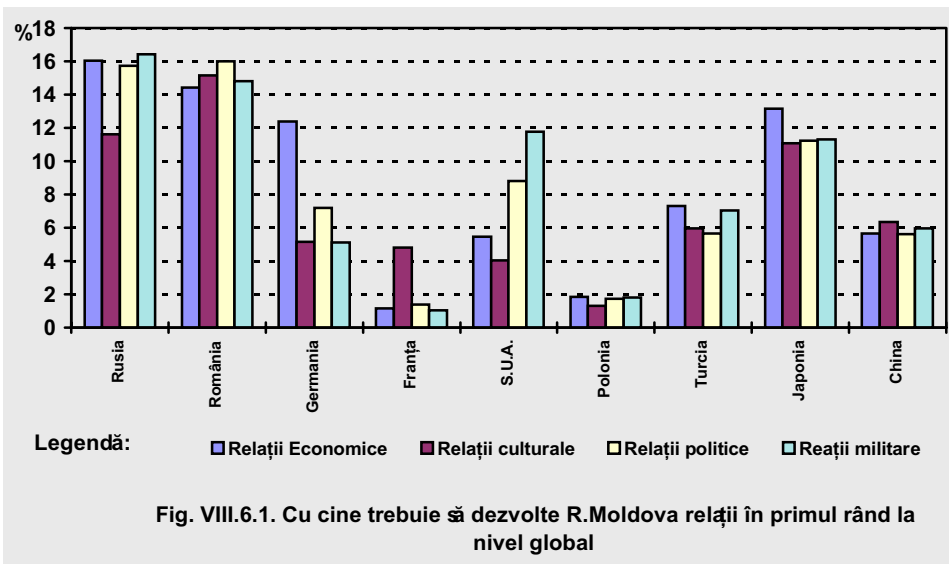
Aceste opinii trebuie anunțate și în funcție de două categorii de fenomene: prima, de loc neglijabilă, tributul ce se plătește vechiului sistem economic, socialist, care nu mai există, R.Moldova nu poate face abstracții de încrângătura relațiilor din care a făcut parte, și încă nu s-a desprins; a doua, deși face eforturi pentru a-și găsi propria identitate, de a acționa conform nevoilor și intereselor proprii, încă nu are toate condițiile și posibilitățile să facă aceasta.

6.2. Opiniile celor investigați în raport cu grupurile zonale de țări

Privite opiniile celor investigați în raport cu grupurile zonale de țări, în raport de nivelul lor de dezvoltare, dar și de anumite legături ce s-au stabilit în perioada în care R.Moldova era parte componentă a sistemului unional, ne apar imagine ce necesită atenție. Astfel, în opiniile celor investigați, ponderile care ar trebui să le aibă în relațiile cu R.Moldova unele din țările dezvoltate din Vest, ar fi următoarele:

Tab. VIII.6.1. Cu cine trebuie să dezvolte R.Moldova relații în primul rând

N	Țara	Tipul de relație (pe total)				Tipul de relație (pe grupe de țări)			
		Economic	Cultură	Politică	Militară	Economic	Cultură	Politică	Militară
Țările dezvoltate din Vest									
1.	Germania	12,38	5,16	7,2	5,12	58,6	24,0	33,0	23,9
2.	Austria	0,48	1,93	0,76	0,34	2,3	9,0	3,5	1,6
3.	Marea Britanie	0,96	1,47	2,69	2,26	4,5	6,8	12,3	10,5
4.	S.U.A.	5,45	4,02	8,82	11,79	25,8	18,7	40,4	55,0
5.	Italia	0,69	4,02	0,92	0,84	3,3	18,7	4,2	3,9
6.	Franța	1,15	4,79	1,36	1,03	5,4	22,3	6,2	4,8
7.	Alte țări	0,03	0,12	0,08	0,05	0,1	0,6	0,4	0,2
	Total:					100,0	100,0	100,0	100,0
Țări din Europa Centrală și de Est.									
1.	România	14,44	15,16	15,99	14,82	70,7	68,8	71,7	69,2
2.	Ungaria	0,98	1,18	1,07	1,06	4,8	5,4	4,8	4,9
3.	Polonia	1,83	1,29	1,73	1,8	9,0	5,9	7,8	8,4
4.	Bulgaria	0,58	0,93	0,78	0,8	2,8	4,2	3,5	3,7
5.	Grecia	0,94	1,78	0,68	0,62	4,6	8,1	3,0	2,9
6.	Țările baltice	1,63	1,66	2,04	2,31	8,0	7,5	9,1	10,8
7.	Alte țări	0,03	0,02	0,02	0,02	0,1	0,1	0,1	0,1
	Total:					100,0	100,0	100,0	100,0
Țări din C.S.I.									
1.	Rusia	16,03	11,63	15,75	16,42	78,1	57,4	72,6	73,3
2.	Ucraina	3,84	5,68	4,28	4,38	18,7	28,0	19,7	19,6
3.	Belarusi	0,41	1,37	0,9	0,42	2,0	6,8	4,1	1,9
4.	Țări din Caucaz	0,15	1,35	0,6	0,98	0,7	6,7	2,8	4,4
5.	Țările asiatice	0,09	0,23	0,16	0,2	0,4	1,1	0,7	0,9
	Total:					100,0	100,0	100,0	100,0
Țări din Orientul Îndepărtat.									
1.	China	5,66	6,35	5,63	5,96	29,6	35,9	32,8	34,0
2.	Japonia	13,17	11,07	11,25	11,32	68,9	62,6	65,5	64,5
3.	Alte țări	0,29	0,27	0,29	0,27	1,5	1,5	1,7	1,5
	Total:					100,0	100,0	100,0	100,0
Țări din Orientul Mijlociu.									
1.	Israel	11,28	12,48	11,23	10,02	60,1	67,2	66,1	58,3
2.	Turcia	7,29	5,95	5,65	7,04	38,8	32,0	33,2	41,0
3.	Alte țări	0,21	0,14	0,12	0,12	1,1	0,8	0,7	0,7
	Total:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,0	100,0	100,0	100,0

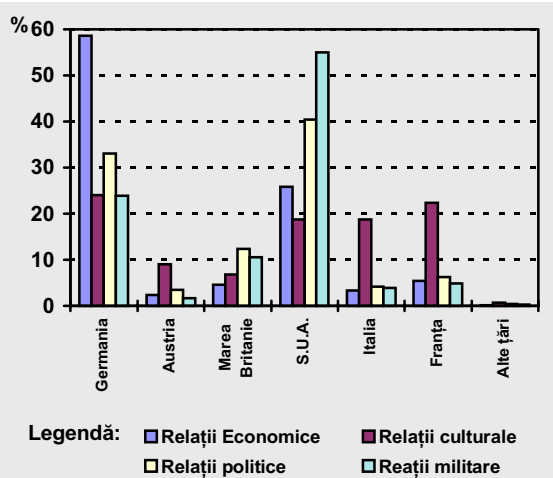

Fig. VIII.6.2.4. Cu cine trebuie să dezvolte R.Moldova relații în primul rând din Țările dezvoltate din Vest.

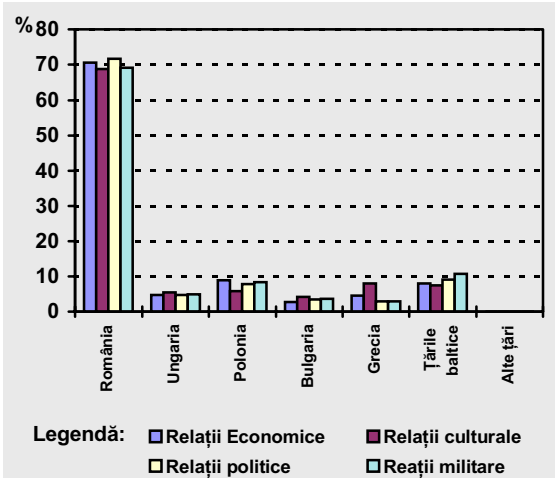

Fig. VIII.6.2.4. Cu cine trebuie să dezvolte R.Moldova relații în primul rând din Țări din Europa Centrală și de Est.

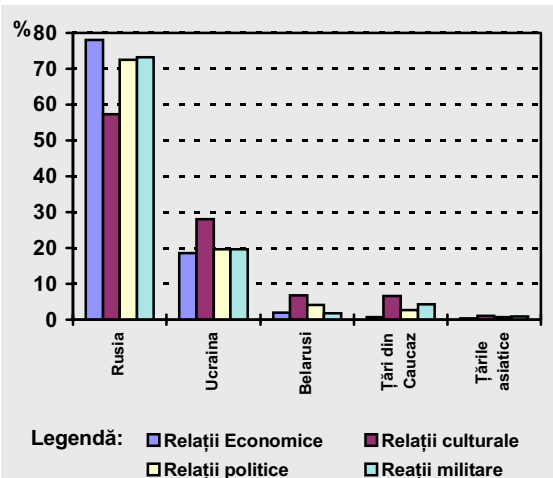

Fig. VIII.6.2.4. Cu cine trebuie să dezvolte R.Moldova relații în primul rând din Țări din Europa Centrală și de Est.

Astfel, în relațiile economice pe primul plan se plasează, în grupa țărilor dezvoltate din Vest (A) se plasează Germania (cu 58,56%) urmată de SUA (25,79%); în grupa Țărilor din Europa Centrală și de Est (B) - România (cu 70,61%); în grupa țărilor din C.S.I. (C) - Rusia - cu 78,11%; în grupa țărilor din Orientul îndepărtat (D) - Japonia cu 68,88%; în grupa țărilor din Orientul Mijlociu (E) - Israelul, cu 60,09%. (Vezi Tab.IX).

Aceași alegere se manifestă și în ceea ce privește relațiile culturale, politice și militare, cu excepția grupei A: Țările dezvoltate din Vest, unde la relații culturale sunt foarte apropiate - Germania - (23,99%) și Franța (22,28%), la relații politice S.U.A. (40,41%) ocupă primul loc, urmată de Germania (33,01%); iar la relații militare S.U.A. (cu 54,99%) ocupă lejer primul loc.

7. Domeniile în care R.Moldova ar trebui, după opinia celor investigați, să se integreze mai mult în Europa.

Aici s-a pus în primul rând problema domeniului în care ar trebui să se integreze mai mult R.Moldova în Europa. Răspunsurile au fost multiple. Ordinea ponderilor lor este cea din Tab. VIII.7.

Tab.VIII.7. Domeniile în care R.Moldova ar trebui să se integreze mai mult în Europa.

- pe total eșantion, nivel de instruire și medii rezidențiale -

Nr. Ord	Domeniul	total eșantion	Medii rezidențiale			Nivel de instruire				
			M	Or. mici	Rur	medii inc.	medii	med. spec.	sup.	titl. șt.
1	Legislația	56.69	53.78	62.16	56.41	51.95	67.39	60.29	90.48	76.47
2	Politică	52.02	42.02	53.60	56.71	51.62	52.17	47.06	77.78	38.24
3	Economie	86.3	85.15	84.23	87.46	86.80	84.78	86.03	87.30	79.41
4	Cultură	26.92	29.41	22.07	27.11	27.81	22.83	27.21	12.7	38.24
5	Educație și știință	37.05	42.86	29.73	36.44	37.01	32.61	41.18	25.4	52.94
6	Transport	7.36	5.32	4.5	9.33	8.55	3.26	6.62	1.59	2.94
7	Turism	7.60	10.92	6.31	6.27	7.25	6.52	11.76	1.59	4.76

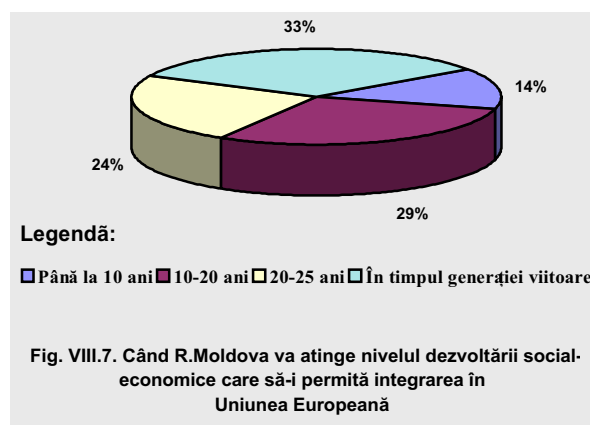
(Sursa: Tab.VIII.7)

După opinia celor investigați, eforturi trebuie făcute mai ales în domeniul economic, urmat de cel legislativ și politic. Această ordine se păstrează, în linii esențiale, în toate structurile eșantionului, cu unele anexe speciale: la populația din municipii și cea ... științifică pe locul trei se află “educația și știința” iar “politica” este pe locul patru.

8. Când R. Moldova va atinge nivelul dezvoltării social-economice care să-i permită integrarea în Uniunea Europeană.

La întrebarea “După părerea Dvs., când R.Moldova va atinge nivelul dezvoltării social-economice, suficient pentru integrarea în Europa (Uniunea Europeană)?”, răspunsurile arată - pe total eșantion - o stare de nesiguranță, în sensul că ele se întind de la cele mai optimiste - “până la 10 ani” (13,97%) până la cele mai pesimiste - “în timpul generației viitoare” (33,04%).

Predomină însă ponderea celor care cred că R. Moldova îi trebuie peste 25 de ani pentru a atinge acest nivel (23,62% + 33,04% = 56,66%).

Capitolul IX. Speranțe și încredere în viitor

Investigația a urmărit să surprindă și alte elemente care vizează perspectiva. Astfel, s-a dorit cunoașterea opiniilor populației referitoare la:

- direcția în care cred cei investigați că se va schimba situația lor materială;
- direcția în care cred aceștia că se va schimba situația social-economică din republică în următorii 3 ani;
- opiniile celor investigați în legătură cu măsurile care trebuie întreprinse pentru îmbunătățirea situației social-economice din R. Moldova;
- personalități sau instituții pe care contează cei investigați în soluționarea problemelor din R. Moldova.

1. Direcții în care cred cei investigați că se va schimba situația materială a familiilor lor.

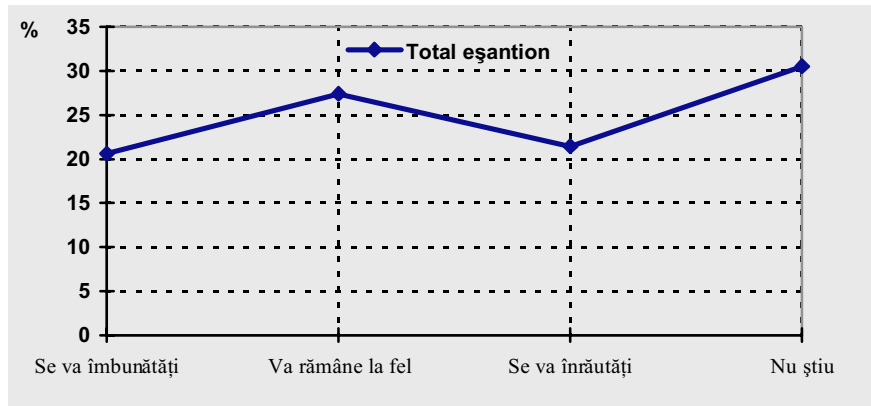

Fig. X.1. Direcția în care se va schimba situația materială a celor investigați (în opinia lor).

Sursa: Tab. X.1

Pe total eșantion, gruparea răspunsurilor celor investigate în ordinea descrescătoare a ponderilor, calculată pe baza informațiilor date referitor la starea materială a familiilor lor obținem următoarea imagine:

- Nu știu 30,56%
- Va rămâne la fel 27,4%
- Se va înrăutăți 21,46%
- Se va îmbunătăți 20,52%.

În afară de marea dispersie a opiniilor exprimate atrage atenția dozei reduse de optimism: numai 20,59% speră într-o îmbunătățire a situației familiilor lor în următorii trei ani, pe când 27,4% cred că “*va rămâne la fel*” de precară; la aceștia trebuie să adăugăm ponderea celor ce cred că “*se va înrăutăți*” = 21,446%.

2. Opiniile celor investigați referitoare la măsurile ce trebuie întreprinse pentru îmbunătățirea situației social-economice din republică în general.

Cele 1263 răspunsuri date referitor la cele 12 aspecte puse în discuție au conturat următorul tablou:

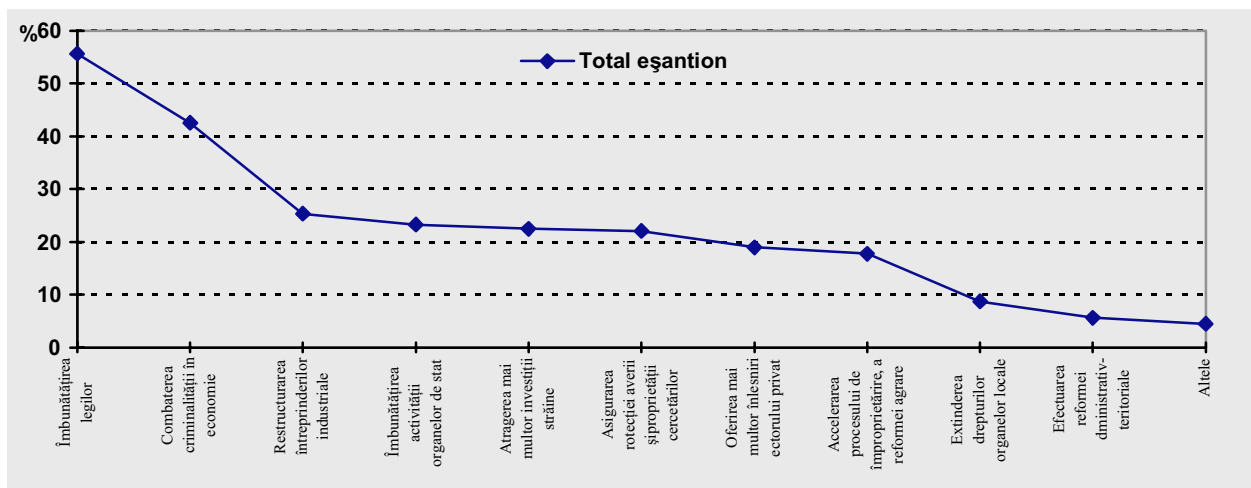

Fig. X.2. Măsurile de întreprins pentru îmbunătățirea situației social-economice în R.Moldova.

Sursa: Tab. X.2.

Pe primul loc, în opinia celor investigați, se plasează “*Îmbunătățirea legilor / realizarea aplicării lor*” cu 55.66%; urmată de “*Combaterea criminalității în economie*” (42%); pe locul trei fiind “*Restructurarea întreprinderilor industriale*” - 25.34%.

3. Pe cine contează cel mai mult cei investigați în rezolvarea problemelor din R.Moldova.

Aici au fost avuți în vedere personalități și instituții din țară, dar și ajutorul din afara granițelor. Imaginea conturată este cea din Fig. X.3.

Este un fapt pozitiv că pe primul loc se plasează cu 22% cei care cred că soluționarea o vor aduce “*conducătorii experimentați, conducătorii de întreprinderi și organizații*”. Acestora li se poate adăuga și cele cca 15%, cât reprezintă ponderea celor ce-și pun speranțele în “*noi întreprinzători, sectorul privat*”.

Pe locul doi se plasează “*Președintele Republicii Moldova*” - cu 20,45%.

Surprinde însă ponderea redusă a celor ce cred în Parlament - 6,76%, organele autoadministrării locale - 7,09% și partidele politice - 2,58%. Două instituții care ar trebui să fie în centrul încrederii populației sunt percepute foarte slab ca factori naționali implicați în problemele țării: biserica - cu 2,9% și armata - cu 0,32%.

“*Ajutorul de peste hotare*” nu este perceput de către cei investigați ca un sprijin puternic pentru soluționarea problemelor țării: doar 4,43% cred în acesta.

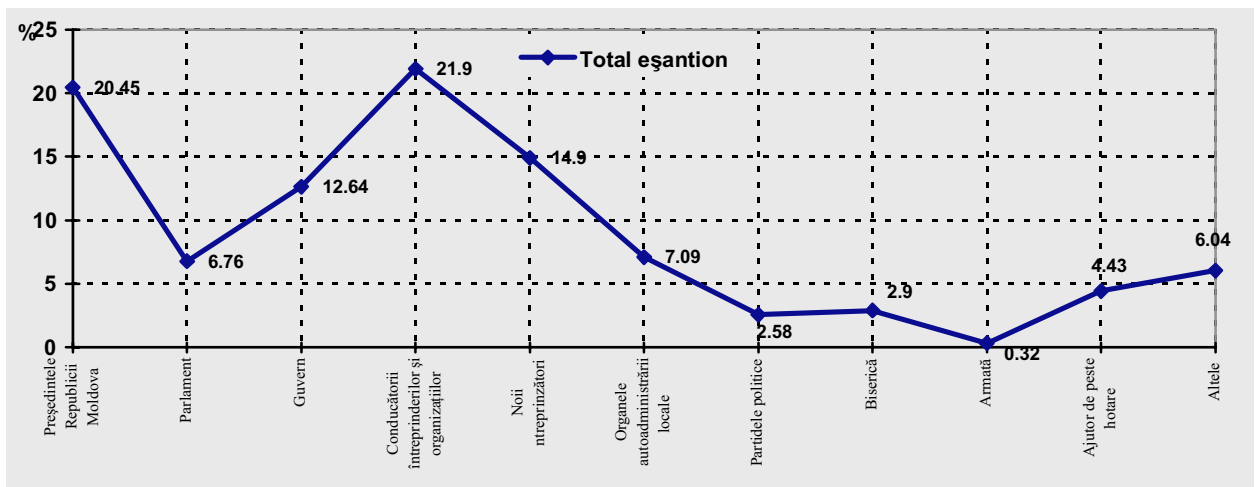

Fig. X.3. Pe cine și în ce măsură contează cei investigați în soluționarea problemelor R.Moldova.

4. În ce direcție cred cei investigați că se va schimba situația social-economică din R.Moldova în următorii 3 ani.

La întrebarea “*cum credeți că se va schimba situația social-economică din republică în următorii 3 ani*”, pe total eșantion răspunsurile se grupează astfel:

1. Va rămâne la fel - 31,38%
2. Se va înrăutăți - 30,74%
3. Nu știu să răspundă - 22,74%
4. Se va îmbunătăți - 15,13%

În mod real avem de a face cu o doză redusă de optimism: doar 15,13 cred că lucrurile se vor ameliora, față de 30,74% - dublul primilor - care cred că se va înrăutăți.

Această stare de dubii este susținută și de ponderea mare a celor care nu pot răspunde (22,74%).

Rezumat:

Din sondajul de opinie, realizat cu 1263 intervievați, se desprind următoarele imagini:

I. Despre starea economică a gospodăriilor investigate.

Față de anul 1996 au crescut veniturile provenite din muncă, precum și cele din vânzarea produselor agricole. În același timp au crescut și cheltuielile, îndeosebi în domeniile dependente de prețurile spontane la energie electrică și carburanți (Vezi Fig. II.2., Fig. II.3. și Fig. II.3.a.)

Diferența între venituri și cheltuieli este minimă, aceasta atrăgând atenția asupra posibilităților foarte reduse pentru a realiza acumulări.

Sub pragul sărăciei (calculat pe baza “coșului minim de consum”), se află o importantă parte a populației: 97.9% dintre muncitorii bugetari, 97.4% dintre funcționarii bugetari, 52,5% dintre specialiștii cu studii superioare și 86.1% dintre managerii din instituțiile de stat se află sub limita coșului minim de consum. (Vezi și Fig. II.6.a).

Aceasta atrage atenția asupra faptului că muncitorii bugetari o duc greu, funcționarii din același sector o duc la fel de greu, iar în privința pensionarilor sunt puține cuvinte care ar putea descrie starea lor economică.

La această imagine se pot aduce unele completări. Familiile șomerilor, care reprezintă 15%-18% din totalul forței de muncă apte de muncă, nu numai că trebuie luate în calcul, ci ar avea nevoie de un studiu special. Aici trebuie adăugate și alte familii, care au salarii în instituții bugetare, (cadre didactice, medici, etc), care, datorită crizei economico-financiare din R.Moldova, nu primesc la timp salariile. În măsura în care aceste categorii socio-profesionale nu au alte surse de venituri, devin vulnerabile sub aspect economic.

Pensionarii - în afară de faptul că au pensii destul de mici, ori nu le primesc la timp, ori li se achită în produse, care însă n-au valoare de schimb, în sens că ele nu pot fi date contra servicii sau contra altor produse pe care pensionarii doresc să le procure din magazine - au o situație dintre cele mai grele. Conform datelor M.M.P.S.F., suma datoriilor pentru plata pensiilor și indemnizațiilor în decursul primelor 9 luni ale anului 1997 s-a micșorat de 1,9 ori și a constituit 168,4 mil. lei. Cea mai mare pondere din suma totală - 37% - o dețin datoriile pentru anul 1966, 28% - luna septembrie, 26% luna august și 9% luna iulie a anului 1997. Familiile pensionarilor devin vulnerabile din punct de vedere economic chiar din punctul de pornire.

Dacă vrem să vedem ponderea gospodăriilor medii aflate sub pragul sărăciei, luăm salariul minim și coșul minim de consum și, prin calcule, obținem imaginea din Fig. II.6.1.b. Ori aceasta ne arată că peste coșul minim de consum se află un număr extrem de redus de familii. (5,4%).

II. Referitor la situația economică a familiilor investigate, cei investigați au un grad redus de satisfacție. Aceasta se vede pe total eșantion, pe medii rezidențiale, cât și pe naționalități. (Vezi Fig.III.1). Aceasta îi face să se socotească, în proporții de 49,2% “asigurați mijlociu”, grupul următor, constituit din 41,3% dintre cei investigați, să se considere “săraci”.

Cea mai dură situație o prezintă cei cu titluri științifice, care, în proporția de 62,5% se consideră “săraci”, și doar 37,5% să creadă că sunt “asigurați mijlociu”.

Despre situația social economică a R.Moldova 52,7% dintre cei investigați o apreciază drept “critică”, 37,5% drept “nefavorabilă”, și doar 1,8% o socotesc “favorabilă”.

Cei din Municipiile Chișinău și Bălți o socotesc “critică” în proporția de 68,5% și “nefavorabile” în proporția de 21,9%; cei cu titluri științifice: 87,5% - “critică” și 12,5% “nefavorabilă”.

Probleme ce-I îngrijorează cel mai mult pe cei investigați vizează în ordine: neplata la timp a salariului /pensiei - 16,8%, creșterea prețurilor - 14,6%, neîncrederea în ziua de mâine - 13,6%, șomajul - 12,7%, protecția socială scăzută - 10,6%.

III. Despre rezultatele reformelor din R.Moldova.

1. **Aprecierea unor aspecte ale reformei**

A. *Despre apariția mai multor tipuri de producători.*

Două aspecte atrag atenția: a) ponderea mare a celor care afirmă că “reformele au în cea mai mare parte, rezultate negative” (37,7% pe total eșantion); b) ponderea mare a celor care nu răspund sau care spun că nu știu ce să spună (35,8% pe total eșantion; 45,1% dintre cei cu studii medii incomplete sau 50,4% dintre cei cu studii medii).

Cele mai bune aprecieri le au cei tineri (studenții - 46,5% pozitiv + 3,14% foarte pozitiv = 49,6% în total) și cei cu studii superioare - 57%, muncitorii din sectorul privat - 57,4%, și funcționarii din sectorul privat - 42,1%.

Aici avem de aface cu un mod de apreciere, în multă privință depășit, al acestui proces, care vizează nivelul de instruire și de informare, dar și dorința de depășire și autodepășire, se vede din compararea aprecierilor făcut de managerii din sectorul bugetar și cei din sectorul privat. Astfel, dacă dintre managerii din sectorul bugetar apreciază (40%) apariția mai multor tipuri de proprietate, cei din sectorul privat dau o apreciere pozitivă în proporții de 70%.

B. *Despre reorganizarea întreprinderilor de stat .*

Aprecierile asupra acestei acțiuni sunt făcute cu prudență și rezervă, dublată și de o stare de minimă satisfacție. Pe total eșantion cei ce socotesc aceasta ca “nici satisfăcătoare, nici nesatisfăcătoare” reprezintă 31,9%, “pozitivă” - 28,8% și numai 7,2% “foarte pozitivă”. Calitatea aprecierilor este dependentă și de nivelul de instruire al celor intervievați. Astfel, dacă cei “cu studii medii incomplete” dau - în proprietăți de 51,6% - ca fiind nici bună, nici proastă, cei “cu studii medii” în o proporție de 35% dau aceeași apreciere, cei cu studii superioare și cei cu titluri științifice fac aprecieri predominante pozitive.

C. *Despre liberalizarea prețurilor și a comerțului, lichidarea deficitului de m ărfuri, stabilitatea valutei naționale și dezvoltarea sectorului privat în general* , majoritatea celor investigați au exprimat o opinie pozitivă.

D. *Despre lichidarea colhozurilor și sovhozurilor* , probabil și datorită dificultăților întâmpinate în acest proces de trecere la economia de piață în agricultură, dar și persistența modelului anterior și dependenței - încă - a majorității populației față de acest model, în condițiile unor piedici evidentă în calea celor ce doresc o altă formă de proprietate și de exploatare agricolă. (Vezi și Fig. IV. 2.9.). Reacția celor investigați a fost preponderent negativă. (Vezi Fig. 2.3).

E. *Despre crearea întreprinderilor individuale, privatizarea spațiului locativ, dreptul la inițiativă și câștig*, pe primul plan apar aprecierile pozitive ale celor investigați.

2. **Ce neliniștește cel mai mult pe cei investigați în legătură cu efectuarea reformelor în R.Moldova.**

- “lipsa unui program unitar de reforme, realizate în strânsă conlucrare de Președintele Republicii, Parlament și Guvern” (22,6%). (Vezi. Tab. IV.3.1).

- “lipsa unei politici precise și bine detaliate în industrie, agricultură și antreprenariat” (19,2%).
- “lipsa unui program de stat în domeniul ocupării forței de muncă” (12%).

3. **Economia tenebră** poate fi diminuată - în opinia celor investigați - pe căile justiției (40,8%), recurgând la metodele administrative (32,6%) și la metode economice (25,4%).

4. **Referitor la ponderea proprieității de stat** din diferite sectoare ale economiei naționale putem afirma că dispersia răspunsurilor este foarte mare, de la o ramură a economiei la alta, dar și de la un statut social la altul al celor intervievați.

IV. Populația rurală despre reforma agrară și situația gospodăriilor țărănești

În cadrul procesului de privatizare și-au organizat gospodărie individuală cca 16% din cei intervievați. Dacă socotim că “întreprinderea colectivă” = colhoz = societate pe acțiuni (conform “Codului funciar”) în exploatarea agricole de acest tip activează 62,40%.

Schimbările declanșate de privatizare în agricultură vizează aspecte pozitive, dar și negative. Dintre cele pozitive se impun: atitudine față de pământ (56,71%) și interesul față de muncă (52,86%). Dintre negative se impun: asigurarea cu carburanți (70,33%), asigurarea cu tehnică de lucru (69,72%) și asigurarea cu îngrășăminte (65,85%).

Media veniturilor provenite din agricultură în 1996 a fost de 296,43 lei /persoană, iar a cheltuielilor de 113,72 lei; pe primele 10 luni ale lui 1997 veniturile /persoană au fost de 248,18 lei, iar a cheltuielilor 113,8 lei.

Surprinde pozitiv mărimea “veniturilor din agricultură” și a veniturilor din activități neagricole.

V. Despre întreprinderi și conducerea acestora

1. **Problemele cu care se confrună în deosebi întreprinderile** - conform opiniilor celor investigați - vizează:

- prețuri ridicate la energie, paterii prime, materiale	28%
- lipsa de resurse financiare	28%
- asigurarea cu combustibil și energie electrică	23%
- furturi din întreprindere	16%
- dificultățile în valorificarea producției	14%

2. **Cine poate ameliora situația la întreprinderea în care lucrează cei intervievați.**

Statul și instituțiile sale ocupă primul loc (32,15%), urmat îndeaproape de “gospodarul privat” (24,52%) și “administrația”. (17,49%).

Sunt unele slăbiciuni de percepere a stărilor interioare întreprinderii, stării ce vizează nivelul relațiilor umane, calificarea, disciplina etc., pe deoparte, iar pe de altă parte relațiile întreprinderii cu alte întreprinderi implicate în economia de piață.1

VI. Despre antreprenariat.

În legătur